

10 — Вечито враћање наставног кадра

— Али, Цано, то није могуће! — Једва се сетила, у запањености, да прогута оно „госпођа Цано“ и још старије „тета Цано“.

— Зашто није могуће, да чујем? — Поглед преко спуштених наочара био је оштар као да Славица и даље стоји пред таблом, или седи у првом реду клупа, а не крај старије колегинице у углу зборнице, са дневником петог четири у крилу.

Славица је трепнула, усредсређујући се као да би јој то могло помоћи, као да је осмозом упила ђачко знање о физици док су они састављали пушкице испод клупе, а она покушавала да им улије у главу структуру Бахове *Музичке жртве*.

— Па... други закон... Њутнов... започела је несигурно. — О ентропији...

— Мислите на други принцип термодинамике?

— Да, то, и на Карнеову теорему. — Цана се на тренутак разведрила, као да ће јој поклонити двојку. — Нешто о немогућности очувања топлоте током рада, не сећам се више, али све се своди на то како сви затворени системи теже ентропији, је ли тако?

— Нечега се ипак сећате! *Ентропија изолованог система није равнотежна, већ током времена тежи да се приближи максимуму*. Али није у томе поента. Природни закони нису ствар конвенције, да их мењамо како нам се ћефне, није вам то... устав.

— Цана је лупнула кашичицом по ивици шоље. — Ако је немогуће направити перпетуум мобиле јер се противи природним законима, једини излаз је проналажење начина да се ти закони заобиђу, услова под којим макар привидно престају да важе. Само то онда није прави перпетуум мобиле — рецимо, ветрењача на ветровитом месту трајаће само док ветар постоји, разумете? Али зар је то уопште битно, са нашег становишта? По нашим мерилима, хоћу рећи људским, перпетуум мобиле је и сунце, јер неће престати да сија док год нас има.

— Али угасиће се на крају, не можете да уопштавате у тој мери! Вечно кретање није могуће, апсолутно — почела је већ да стеже руке на дневнику — а уосталом, ни привидно вечно кретање није изводљиво, колико ја разумем, не са данашњим развојем науке... не постоји Максвелов демон...

— Мислите, немогуће је да наставница физике у основној школи пронађе перпетуум мобиле?

— Па... да. Да га још и направите, у сваком случају. Можда нешто на теоријском нивоу, као Перељман...

— Али драго дете, он је само математичар, побогу! Ја говорим о пракси! О извору енергије, вечном, бесплатном! О револуцији говорим! Знате ли шта то значи?

Славица се још више скупила; није их, додуше, нико чуо, оно мало наставника који су такође имали паузу пили су кафу, трачарили или гледали кроз прозор срачунавајући колико оцена још треба закључити у следеће две недеље; нико није обраћао

пажњу на њих, сви су знали да Цана прича само о физици — не о школском предмету, не о ђацима, већ о физици као таквој — и да уме да се узбуди кад је тешко прате.

— Значи рат, значи крађе и прекрађе патента, значи потискивање, забашуривање, под тепих гу-ра-ње! — уз звецкање кашичицом на сваки слог. — Шта мислите, како би реаговала нафтна индустрија, како нуклеарни лоби? Да ли схватате колико је ово опасан изум? У овом тренутку, једино што штити и мене и патент јесте то што ме нико не схвата озбиљно!

— Нисам тако рекла... — скоро ни сама себе није чула.

— Ни не морате, нисам блесава, видим како ме гледате. Али — Цана је још једном лупила кашичицом и тек је онда оставила — дођите код мене. На кафу. Можете и одмах после часова, ви ионако немате ни допунску, нећете никог обарати на поправни, времена имате. Па ћете видети.

Устала је, зграбила свој дневник и одмарширала пре него што је Славица стигла да смисли неки изговор.

*

Стајале су у шупи пред машином, малом, мањом него што је Славица очекивала; била је, с друге стране, очекивано незграпна, као нешто из „Микијеве радионице“ или „А је то“: склепана, скарабуџена, никаква.

И радила је.

Славица је чучнула пред справу, не обазирјући се на то што јој се летња хаљина гужва, опипала је, опрезно, покушала да се наслепео снађе у механизму; наравно, ништа од тога, и са чежњом је помислила на сређене, прегледне утробе клавира и оргуља у којима јој је сваки део *говорио* и показивао своју сврху и намену.

— Видите — рекла је Цана, тихо, иза њених леђа — знала сам да ћете ви схватити, знам вас још откако сте кренули у ову исту школу; ви никада нећете пренаглити са одлукама, нећете се истрчавати пред другима... зато сам вас и одабрала...

— Цано? — окренула се, тако чучећи, и само што се није превалила на под.

— Ја сам већ уморна — наставила је ова одсутно — знате, пензију нећу дочекати, шта пензију, ни следећа школска година није много вероватна... а ви сте млади, али нисте глупи, права реткост... за патент не морате да се бринете, ни за тестамент, то сам све средила, само ми је битно да се ви сложите и да ово преузмете на себе — да пазите на машину кад ја, кад мене више не буде, и да једном процените, можда, кад дође подесан тренутак... да се са овим изађе у јавност.

Уздахнула је и, ослонивши се на зид, почела да брише наочари, док ју је Славица занемело посматрала са пода.

*

Прошла су два дана од Цанине сахране, Славица је размислила да ли да сачека свих четрдесет и одустала; опет се

нашла, тако, пред машином која је неуморно радила. Било је већ хладно, иако је тек почело друго тромесечје, а њој су се упркос хладноћи знојиле руке док је прегледала уредно сложене Цанине папире. Ништа се неће променити, мислила је, ово не мора да се дира, закључаће шупу и издавати кућу. Вратиће се, потом, ђацима, терати децу да певају каноне, поклањати им оцне. Све ће се понављати до у бесконачност, ђаци, лекције, интерпункција зимских и летњих распуста; преживеће и без револуције, без срамоте и неуспеха који би сигурно уследили да покуша да прогура овај изум — новинари, научници, индустријалци, редом би се окомили на њу.

Нагло је треснула свежњем хартије о сто и окренула први број телефона, Завода за интелектуалну својину. Два сата доцније, и даље је телефонирала; и мада је све још било у измаглици, већ је било јасно да следећу годину неће мерити школским календаром.

А перпетуум мобиле је радио, тихо, као да одобравајући преде.